

Molekuły które zmieniły świat *- życie bez bólu*

Zbigniew Malinowski
Katedra Chemii Organicznej
Uniwersytetu Łódzkiego

Łódź, 22 luty 2023r.

Ból...

Słowo „Ból” wywodzi się z łacińskiego „poena”, oznaczającego karę.

Dawniej sądzono, że *ból* powodowany jest przez złe moce lub jest efektem niezadowolenia bogów.

Starożytni Egipcjanie wierzyli, że *ból* wywoływały duchy umarłych, które po zmroku wchodziły do ciała poprzez nozdrza lub uszy.

...Z bólem spotykamy się przez całe życie...

A series of red silhouettes illustrating the human life cycle, from a fetus to an old man, walking from left to right. The silhouettes are set against a bright, glowing background that fades to dark at the edges. Each silhouette is reflected on the ground below it.

„...boli, to znaczy, że żyje...”

...Każdy inaczej reaguje na bodziec bólowy...

Do czego potrzebny jest nam ból ?

Ból spełnia w życiu człowieka rolę **ostrzegawczo-obronną**, jest sygnałem potencjalnego zagrożenia, wyzwała odpowiedź organizmu w celu ograniczenia do minimum skutków uszkodzenia...

Do czego potrzebny jest nam ból ?

...Ból będąc oznaką choroby lub urazu, sygnalizuje konieczność poszukiwania pomocy.

Mimo swego nieprzyjemnego charakteru stanowi o przeżyciu jednostki...

Ból jest traktowany jako **piątym parametrem życiowym** wraz z ciepłotą ciała, częstością oddechów, ciśnieniem tętniczym i tętnem, a zarazem jest „najczęstszym objawem w medycynie”... - stanowi ważną informacją o stanie zdrowia pacjenta.

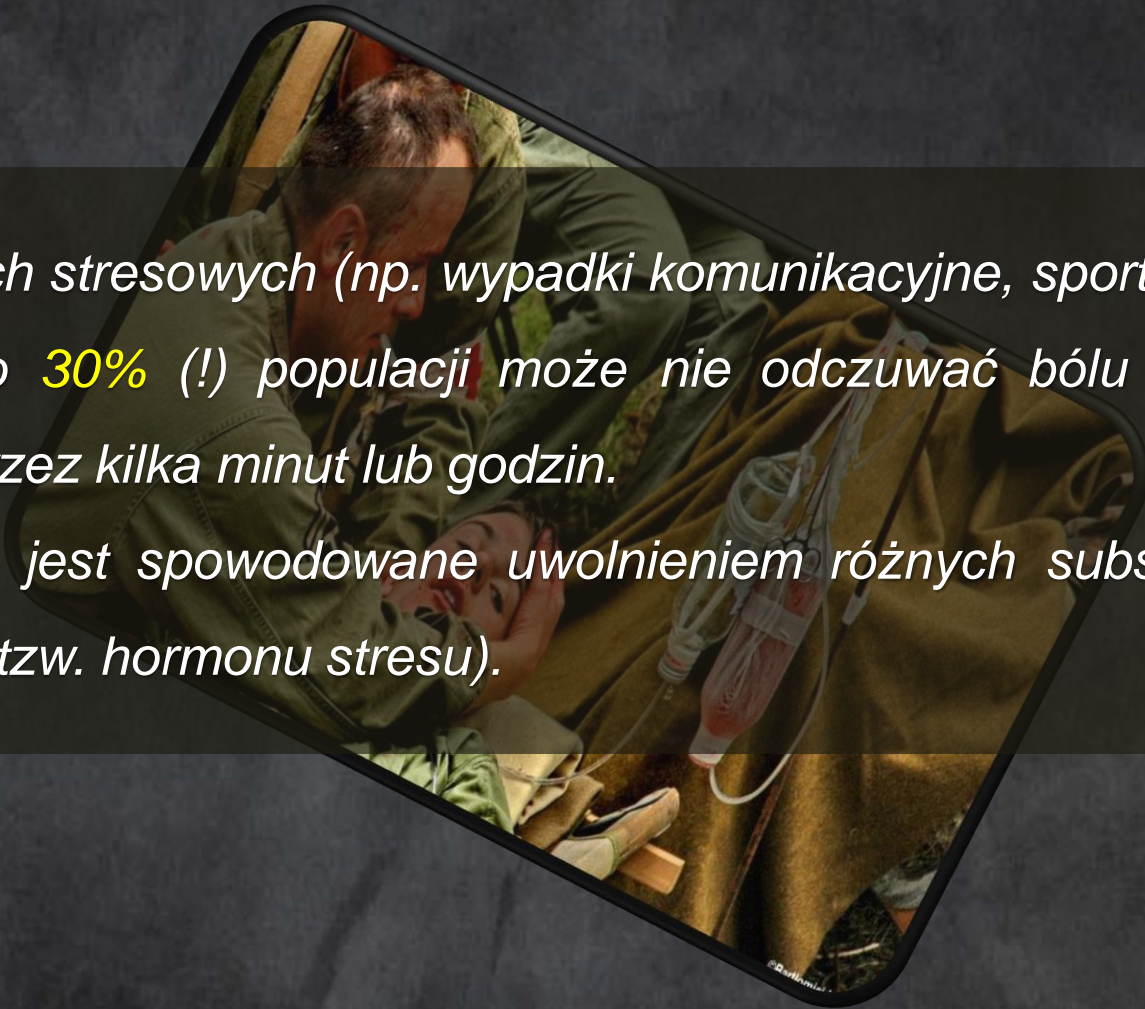
Analgezyja...

... to zniesienie odczuwania bólu z zachowaniem innych rodzajów czucia (np. dotyku), uzyskiwane m.in. za pomocą środków farmakologicznych...

Analgezia indukowana stresem...

W sytuacjach stresowych (np. wypadki komunikacyjne, sporty walki, pole walki) około 30% (!) populacji może nie odczuwać bólu związanego z urazem przez kilka minut lub godzin.

Zjawisko to jest spowodowane uwolnieniem różnych substancji, m.in. adrenaliny (tzw. hormonu stresu).

Analgezia wrodzona, czyli życie bez bólu...?

Znane są przypadki osób, które zupełnie nie odczuwają bólu !

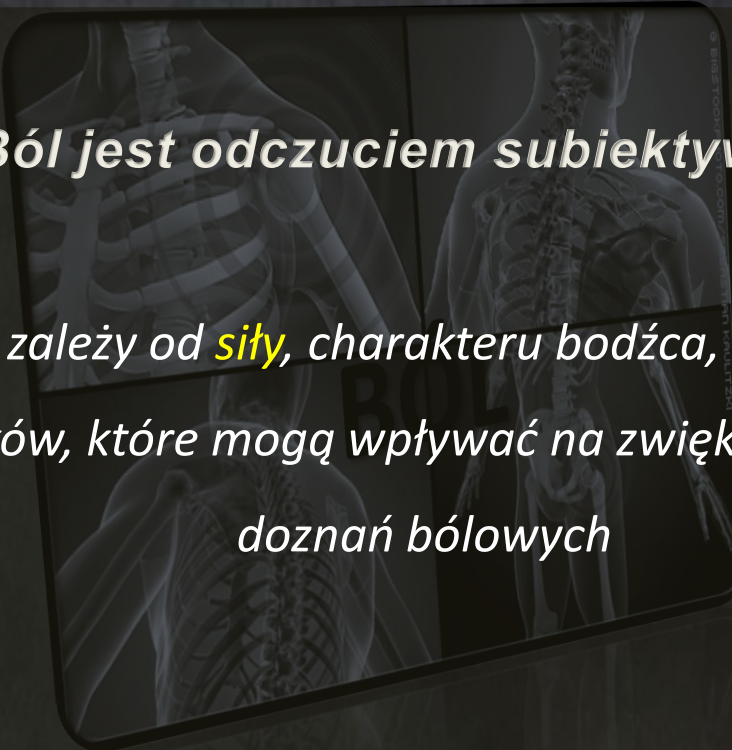
Przyczyną jest rzadka choroba, będąca wynikiem mutacji genetycznej, która upośledza działanie receptorów bólowych.

Ludzie ci narażeni są na ciężkie uszkodzenia, gdyż nie mają właściwych mechanizmów obronnych.

Osoby z tym schorzeniem są zdolne do odbioru bodźców niebólowych: dotyku, ciepła, zimna, łaskotania, głaskania.

*Nie odczuwają bodźców bólowych, jak uderzenie, oparzenie, odmrożenie, skaleczenie, przebicie, złamanie kości kończyn...
co stanowi bezpośrednie zagrożenie życia*

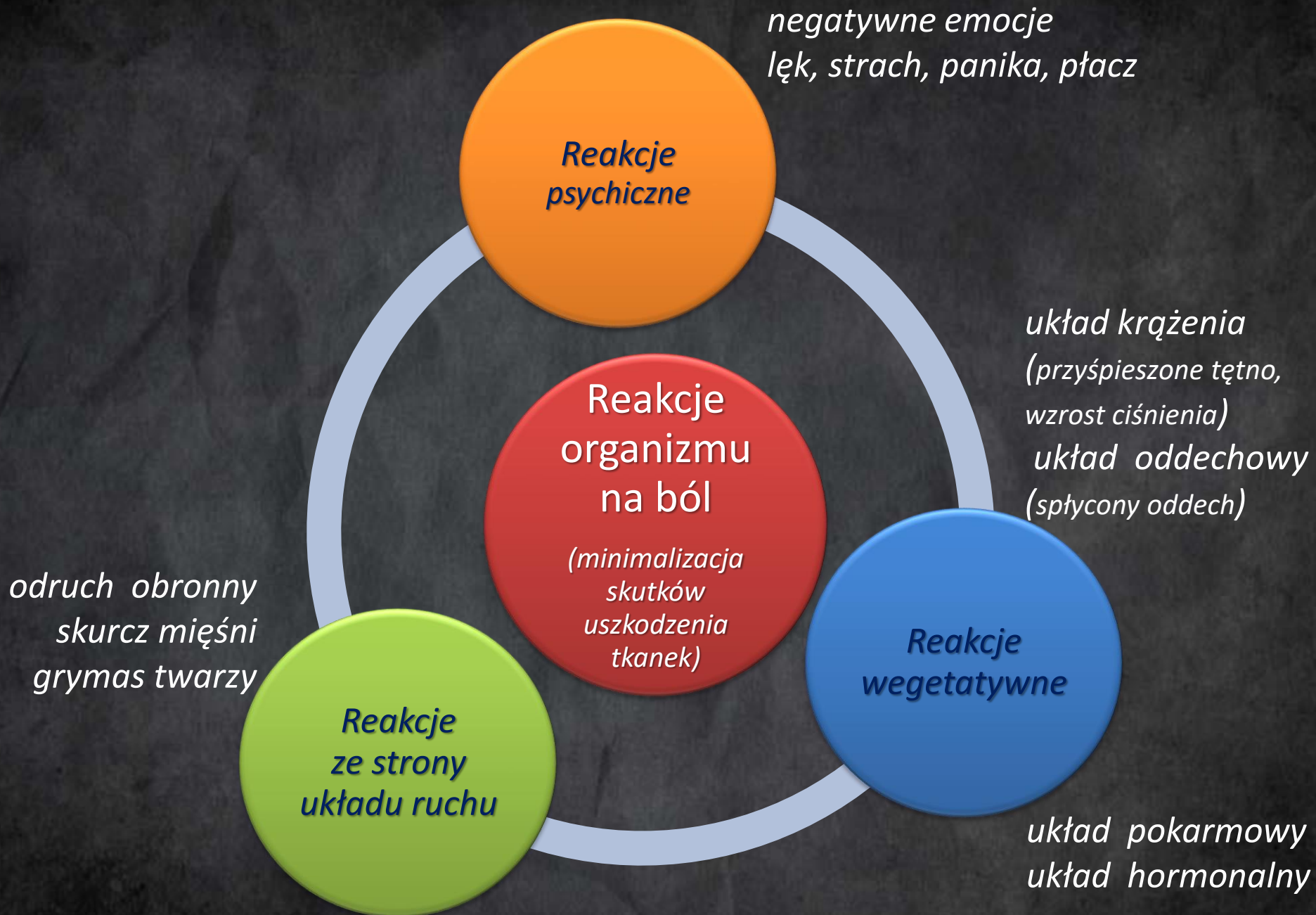

Ból jest odczuciem subiektywnym

*jego odczuwanie zależy od **siły**, charakteru bodźca, **naszej tolerancji na ból** oraz od czynników, które mogą wpływać na zwiększenie lub osłabienie doznań bólowych*

Ból jest złożonym zjawiskiem fizjologicznym i dużym wyzwaniem dla lekarzy

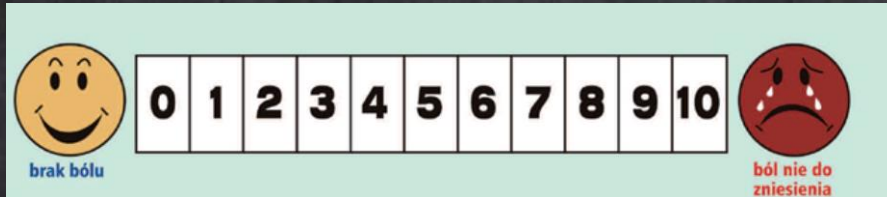

*ból krótkotrwały, trwa kilka dni, tygodni;
pełni rolę ostrzegawczo-obronną
(ból pooperacyjny, pourazowy)*

*trwa dłużej niż 3 m-ce;
sam w sobie jest chorobą;
nie spełnia roli ostrzegawczej*

Czy można zmierzyć poziom natężenia bólu ?

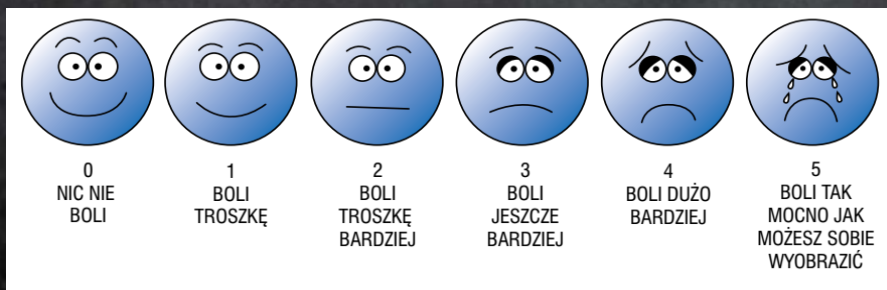
Skala numeryczna

Skala analogowa

Skala słowna

Skala Wonga-Bakera

Jaki może być ból...

Ból ostry, przewlekły

*Ból zlokalizowany, stały
uciskowy, kostny*

*Ból zlokalizowany,
rzutowany*

*Ból trzewny
(narządów
wewnętrznych)
rozlany, głęboki, ucisk,
przeszywający, czasem
promieniujący do skóry
lub kończyn*

*Ból nowotworowy:
- ból towarzyszący
chorobie
nowotworowej,
- ból spowodowany
leczeniem
onkologicznym*

*Ból totalny
wszechogarniający,
może mieć charakter
ból ostrego i przewlekłego
pojawią się negatywne emocje: lęk, depresja*

Parametry oceny bólu

Próg bólu

Tolerancja bólu

- *Pierwsze wrażenie odczuwania bólu, będące efektem działania bodźca bólowego.*
- *Mierzony jest siłą wywołującego bodźca.*
- *Jest on indywidualny dla każdego człowieka.*
- *Niższy próg bólu mają zwykle kobiety, dzieci, osoby starsze.*

- *Zdolność wytrzymywania bólu, do chwili przekroczenia (progu) wytrzymałości na ból.*

*Czynniki podwyższające próg bólu
(wzrost odporności na działanie czynników bólowy)*

- Sen
- Wypoczynek
- Towarzystwo
- Współczucie
- Leki przeciwbólowe
- Poprawa nastroju

*Czynniki obniżające próg bólu
(bodziec o mniejszej sile wywołuje ból)*

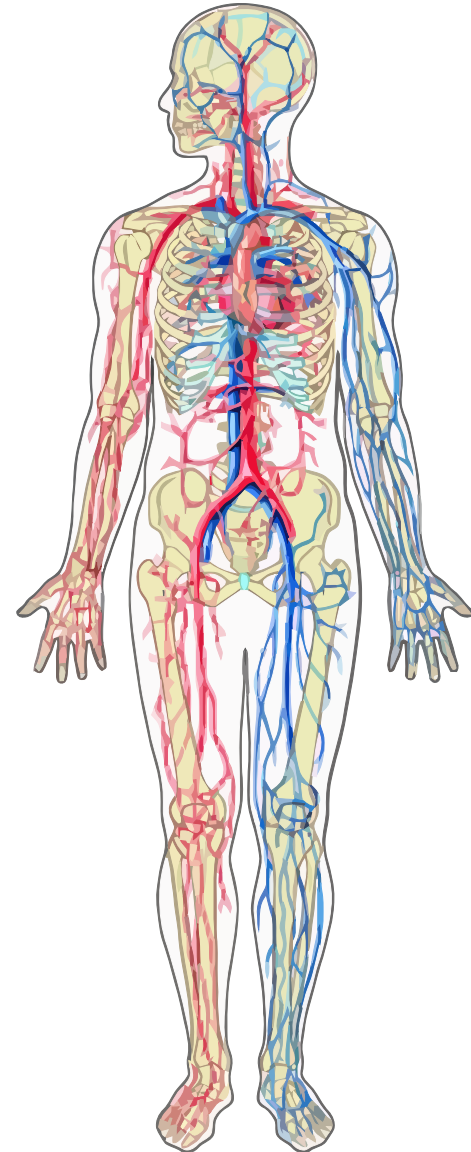
- Zmęczenie
- Bezsenna
- Smutek
- Depresja
- Rezygnacja, brak wiary w leczenie
- Lęk
- Zamknięcie w sobie

Jak powstaje odczucie bólu...

Proces powstawania odczuwania bólu nazywany jest *nocycepcją*.

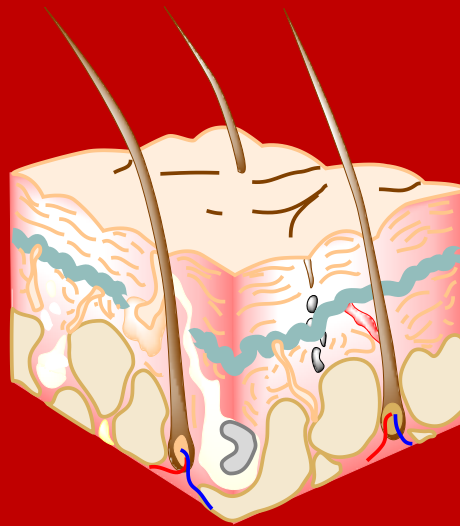
Ból powstaje jako efekt szeregu impulsów elektrycznych biegnących między *nerwami obwodowymi, rdzeniem kręgowym i mózgiem*

Bodziec bólowy uaktywnia receptory bólowe (*nocyceptory*), które rozmieszczone są w wolnych zakończeniach nerwowych, znajdujących się w skórze (*najwięcej!*), tkance podskórnej, kostnej, mięśniach, stawach, organach wewnętrznych (*najmniej*).

Jak powstaje odczucie bólu...

Do odbioru bodźców na 1 cm² skóry służy około 200 punktów wrażliwych na ból, 20 na dotyk, 13 na zimno, 1-2 na ciepło.

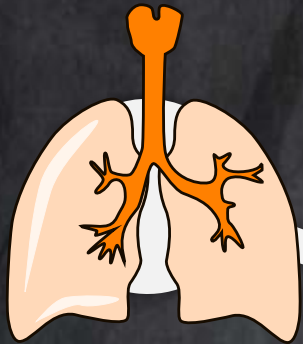
Znane są okolice skóry, w których znajduje się mało zakończeń nerwowych (*policzek, grzbiet dłoni, skóra sklepienia czaszki*) a ich nakłuwanie prawie nie wywołuje bólu.

Czy wszystko boli...

Ból organów wewnętrznych może promieniować np. do pleców, łopatk.

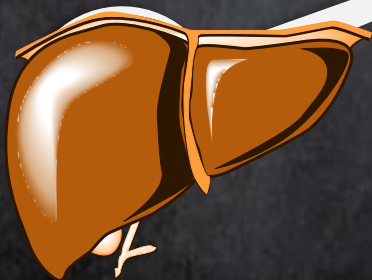
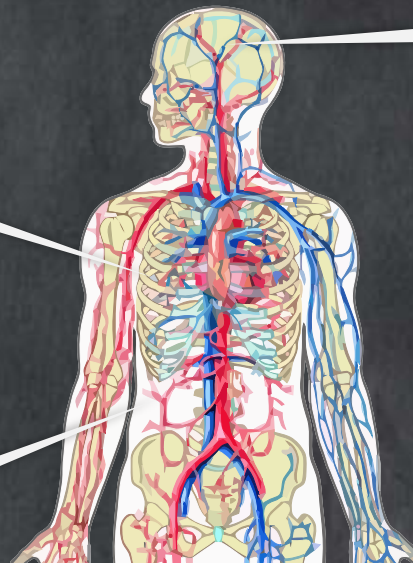
Bóle te mogą rzutować się na skórze w regionach odległych od bolących narządów.

ptuca

mózg

wątroba

wątroba, ptuca, mózg

Są narządy, które nie mają unerwienia czuciowego, nie są same w sobie zdolne do wywoływania bólu.

Historia leczenia i poznawania bólu...

Papirusy egipskie

(ból jako objaw choroby, jednak wiedza na temat jego mechanizmów była znikoma)

Herofilos z Aleksandrii
opisał budowę mózgu, nerwy

Erasistratos
wykonywał wiwisekcje na skazańcach, prowadząc pierwsze badania bólu
Stworzył atlas budowy człowieka

Galen
medyk gladiatorów, uważał, że ból wynika z naruszenia ciągłości tkanek

Awicenna
wyróżnia 15 rodzajów bólu w zależności od wywołującej go przyczyny

synteza i odkrycie właściwości ASA, a po 70 latach mechanizmu działania

Albucasis

lekarz arabski, zwalczał ból za pomocą wyciągów z roślin

Kartezjusz

stworzył pierwszy schemat drogi bólowej od miejsca zranienia a kończącej się w mózgu

Historia leczenia bólu...

Wyciągi z roślin

Hipokrates około 400r. p.n.e. zastosował wyciągi z liści wierzby
W Chinach stosowano wyciąg z kory wierzby

*mak
(opium)*

mandragora

*cykuta
(użyta do otrucia
Sokratesa)*

lulek czarny

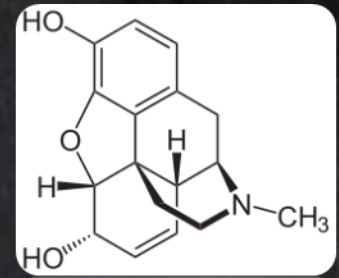

wierzba

W X wieku Albucasis – lekarz arabki stosował gąbki nasączone wyciągami z opium, mandragory rzadziej cykuty

Historia leczenia bólu...

Wyciągi z roślin

Opium to wysuszony sok z niedojrzałych makówek maku lekarskiego; jest mieszaniną kilkunastu składników (alkaloidów). Głównym składnikiem o właściwościach przeciwbólowych, lepszym niż surowe opium, jest morfina (wyzolowana w 1803r.)
Ostateczne potwierdzenie struktury morfiny nastąpiło dopiero w 1968r.

*mak
(opium)*

mandragora

*cykuta
(użyta do otrucia
Sokratesa)*

lulek czarny

wierzba

Opium stosowano w Egipcie około 1550r. p.n.e.

Galen (129-199r. n.e.) uznał opium za najsilniejszy środek znieczulający, zwalczający bóle przewlekłe, obrzęki...

Historia leczenia bólu...

Wyciągi z roślin

mak
(opium)

mandragora

cykuta
(użyta do otrucia
Sokratesa)

Koktajle wyciągów roślinnych z Winem

*Wino
jako środek medyczny używane
było już około 6 tys. lat temu
w Sumerze.*

*Alkohol
w dawce około 300 mg na 100 ml
krwi powoduje głęboką śpiączkę
i zwalnia przewodnictwo
w układzie nerwowym.*

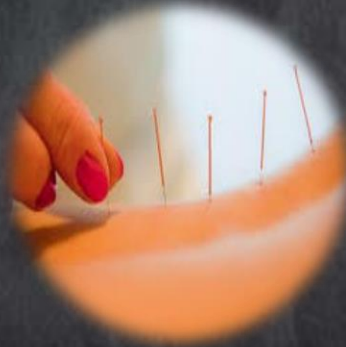
Historia leczenia bólu...

Naturalna elektroterapia

drętwa

Akupunktura

2600 lat p.n.e.
Chińczycy zaczęli leczyć ból przy użyciu akupunktury.

Alternatywą dla wyciągów z roślin było leczenie bólu za pomocą źródeł naturalnej elektryczności.

W Egipcie wykorzystywano elektryczność ryb, np.: drętwy czy węgorza.

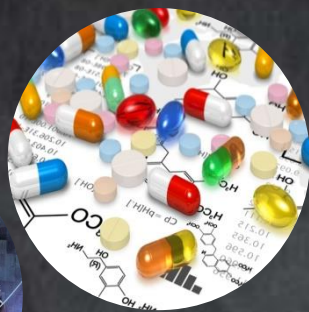
Grecy i Rzymianie również znali te ryby i używali elektroterapii, aby uśmierzać podagrę i ból głowy.

Leczenie bólu dzisiaj...

leczenie chirurgiczne

leczenie farmakologiczne

*zabiegi neuromodulacyjne (TENS)
przezskórna elektrostymulacja nerwów*

akupunktura

zabiegi manualne (masaż klasyczny)

*bezpośrednia stymulacja
nerwów obwodowych,
leczenie fizykalne
(termoterapia,
krioterapia,
laseroterapia,
magnetoterapia...)
psychoterapia,
hipnoterapia,
techniki relaksacyjne...*

Leczenie bólu dzisiaj...

Jak skutecznie leczyć ból ????

*podawać
odpowiednią
drogą (najlepiej
jeżeli jest to
sposób
nieinwazyjny)*

*zastosować
odpowiedni lek*

*podawać lek z
odpowiednią
częstotliwością*

*użyć
odpowiednią
dawkę*

Leczenie bólu dzisiaj...

Rodzaje leków przeciwbólowych

Leki nieopiodowe

*paracetamol
(przeciwbólowe,
przeciwgorączkowe)*

*niesteroidowe leki
przeciwzapalne – NLPZ
(przeciwbólowe,
przeciwzapalne,
przeciwgorączkowe, przeciwagregacyjne)
(kwas acetylosalicylowy,
ibuprofen).*

Leki opiodowe

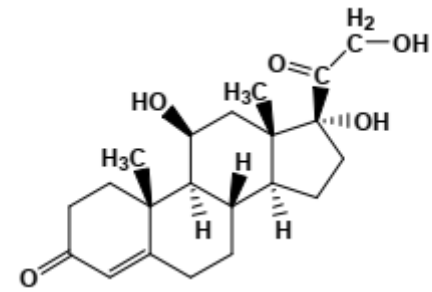
*słabe leki opiodowe
(tramadol, kodeina),*

*silne leki opiodowe
(morfina, metadon)*

Leczenie bólu dzisiaj...

Nazwa **niesteroidowe leki przeciwzapalne – NLPZ** pochodzi od tego, iż wykazują one odmienną budowę od związków o działaniu przeciwzapalnym – **kortykosteroidów**

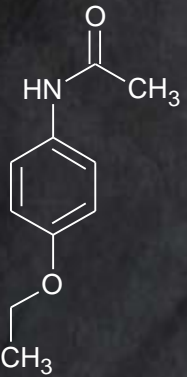
Leczenie bólu dzisiaj...

Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) opracowała wytyczne leczenia bólu znane jako trójstopniowa drabina analgetyczna.

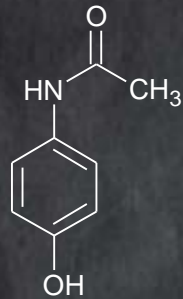
pochodne *para*-aminofenolu

fenacetyna

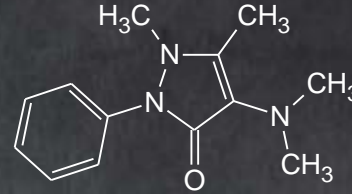
1878r. (1887r.)

paracetamol

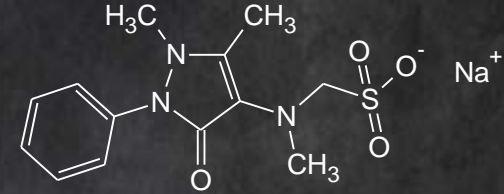
pochodne pirazonu

aminofenazon

1893r. (1896r.)

metamizol
(pyralgina)

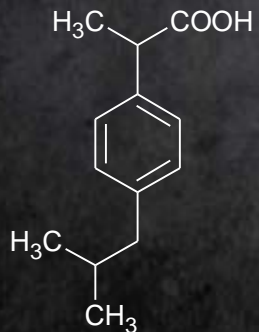
1920r. (1922r.)

Analgetyki nieopioidowe

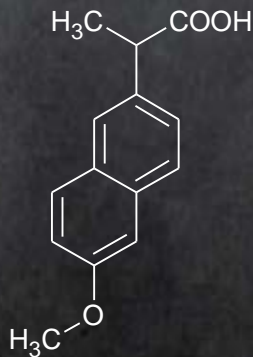
pochodne kwasu arylopropionowego

pochodne kwasu arylooctowego

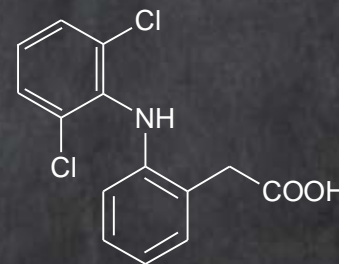
ibuprofen

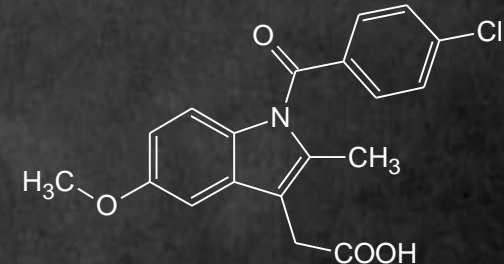
naproksen

diklofenak

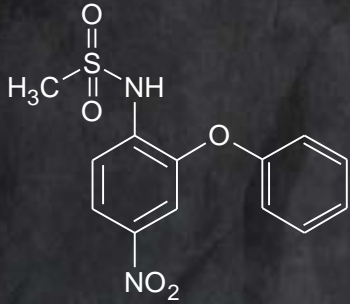
indometacyna

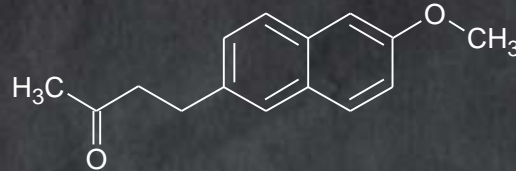

inne

nimesulid

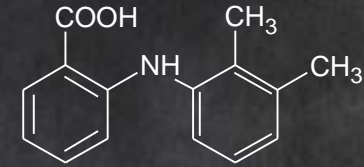

nabumeton

pochodne kwasu fenamowego

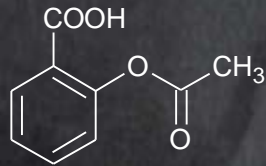
kwas mefenamowy – Mefacit

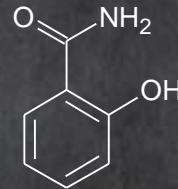
Analgetyki nieopiodowe

pochodne kwasu salicylowego

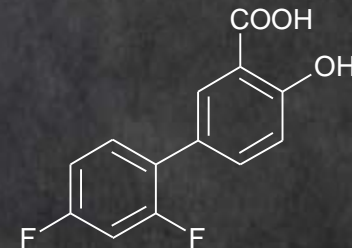
ASA

salicylamid

diflunisal

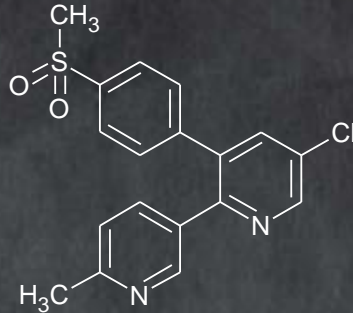

koksyby

celekoksyb

etorykoksyb

Analgetyki nieopiodowe

Analgetyki nieopioidowe (NLPZ) zastosowanie

Analgetyki nieopioidowe (NLPZ) działanie uboczne

Leczenie bólu dzisiaj...

Analgetyki nieopiodowe (NLPZ) mechanizm działania

Efekt przeciwgorączkowy NLPZ

jest wynikiem działania na ośrodki termoregulacji

w podwzgórzu, w przypadku gdy temperatura ciała jest wyższa

od temperatury fizjologicznej normy 36,6 °C

Leczenie bólu dzisiaj...

Analgetyki nieopiodowe (NLPZ) mechanizm działania

Efekt przeciwbólowy i przeciwzapalny

jest związany z powstrzymaniem syntezy prostaglandyn na drodze hamowania aktywności cyklooksygenazy – enzymu, który uczestniczy w przekształcaniu kwasu arachidonowego w prostaglandyny.

Prostaglandyny, pomimo że są mediatorem bólu i procesu zapalnego to w niektórych tkankach pełnią ważne funkcje –

wpływają na:

- prawidłowe działanie nerek, - śluzówkę żołądka czy - krzepliwość krwi.

Leczenie bólu dzisiaj...

Analgetyki nieopiodowe (NLPZ) mechanizm działania

Znane są dwie formy COX — COX-1 oraz COX-2
(COX-3 odmiana COX-1)

Obie izoformy mają podobne centra aktywne oraz masę cząsteczkową, jednak występują w różnych komórkach i charakteryzują się odmiennym działaniem.

Cyklooksigenaza 1 (COX-1), enzym konstytutywny czyli jest stale obecny w komórkach. Za pośrednictwem wytwarzanych przez nią prostaglandyn wykazuje działanie ochronne na błonę śluzową żołądka oraz wpływa na naczynia krwionośne.

Jej zablokowanie odpowiada za pojawienie się działań niepożądanych; m.in. w błonie śluzowej żołądka dochodzi do zmniejszenia wydzielania śluzu i osłabienia bariery ochronnej przed kwasem solnym – może to prowadzić do powstawania wrzodów żołądka.

Leczenie bólu dzisiaj...

Analgetyki nieopiodowe (NLPZ) mechanizm działania

Znane są dwie formy COX — COX-1 oraz COX-2
(COX-3 odmiana COX-1)

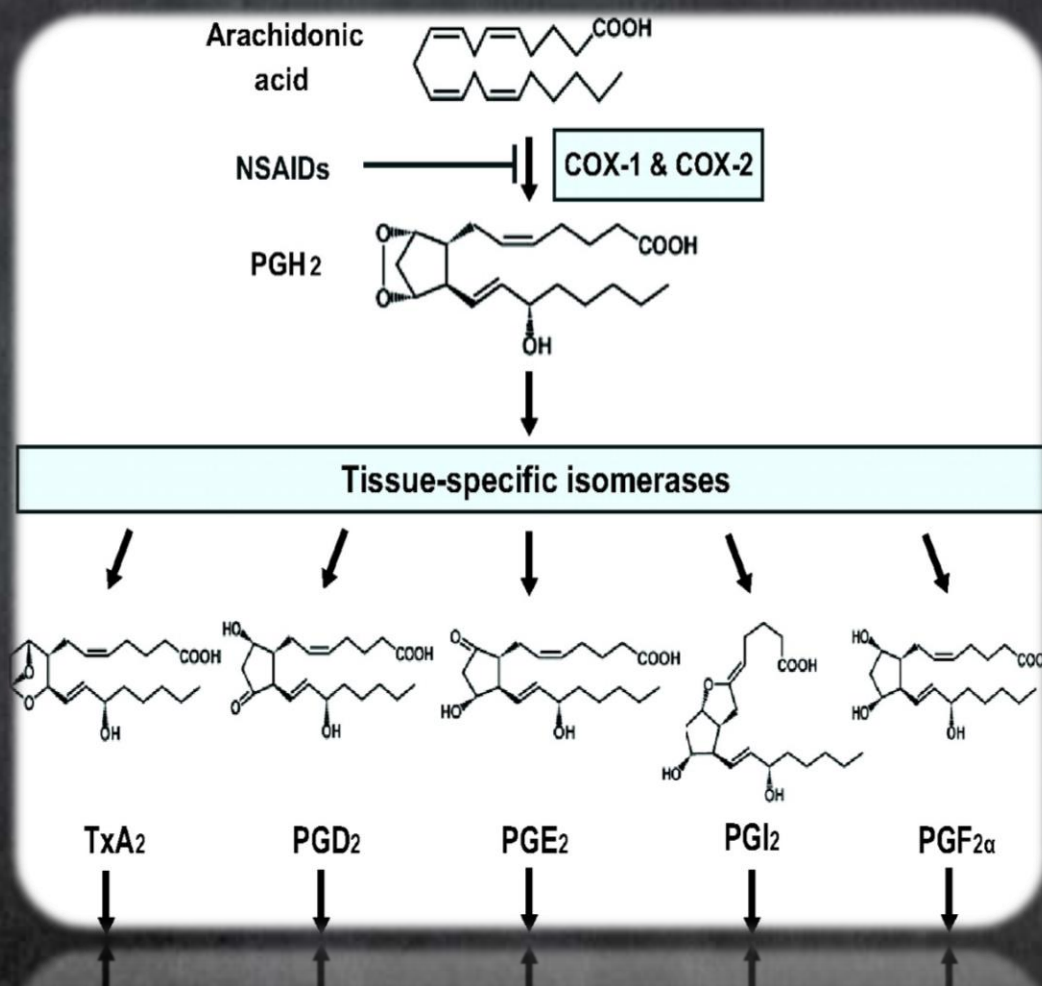
Cyklooksygenaza 2 (COX-2) jest wytwarzana przez uszkodzone tkanki, komórki śródbłonna, i stanowi indukowalną formę enzymu, odrywającą ważną rolę w procesach zapalnych. **Jest aktywna głównie w procesie zapalnym.**

Zahamowanie jej aktywności warunkuje przeciwzapalne i przeciwbólowe działanie leku

Leczenie bólu dzisiaj...

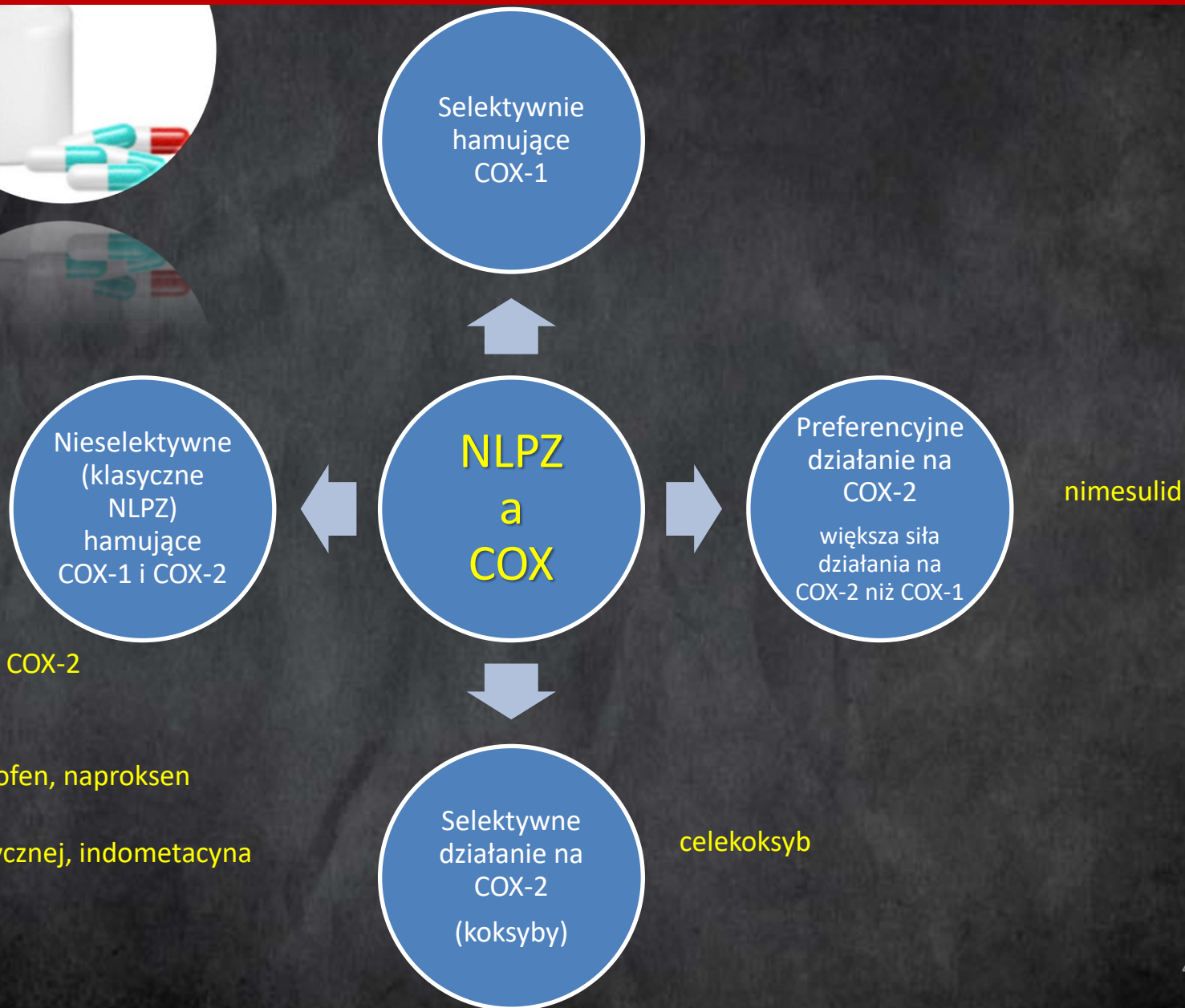
Analgetyki nieopioidowe (NLPZ) mechanizm przeciwbólowy

hamują aktywność cyklooksygenazy prostaglandynowej, niezbędnej do syntezy prostaglandyn z kwasu arachidonowego

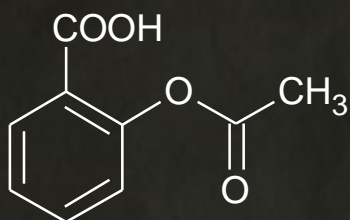
Analgetyki nieopioidowe (NLPZ) mechanizm działania

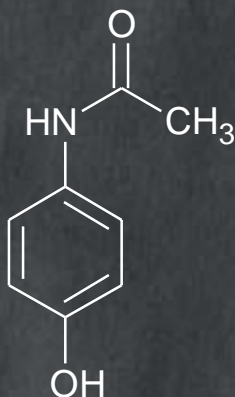

Leczenie bólu dzisiaj...

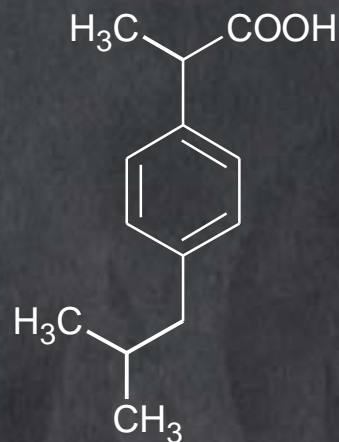
Analgetyki nieopiodowe

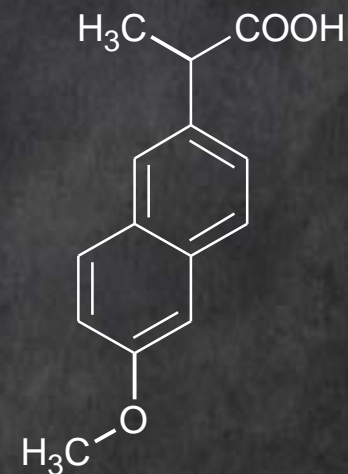
aspiryna

paracetamol

ibuprofen

naproksen

Aspiryna – supergwiazda wśród leków...

Salicyna i kwas salicylowy działają przeciwbólowo ale podrażniają śluzówkę żołądka

Hipokrates stosuje wyciągi z kory, liści wierzby w uśmierzaniu bólu

Rafaele Piria, włoski chemik wykazał, że salicyna jest glikozydem; otrzymał kwas salicylowy wykorzystując salicynę

Felix Hoffmann, chemik pracujący dla firmy Bayer otrzymuje czysty kwas acetylosalicylowy

400r.
p.n.e.

1828r.

1838r.

1852r.

1859r.

1897r.

Johann Buchner, profesor farmacji z Monachium, wyizolował z kory wierzby żółtą krystaliczną substancję - salicynę

Charles Gerhardt, francuski chemik, jako pierwszy modyfikuje kwas salicylowy wprowadzając grupę acetylową, jednak produkt nie był czysty, nie poznał jego budowy

Hermann Kolbe, profesor chemii z Uniwersytetu w Marburgu opracował metodę syntezy kwasu salicylowego

Aspiryna – supergwiazda wśród leków...

Aspirin - Vorsicht 44

Dr. Hoffmann

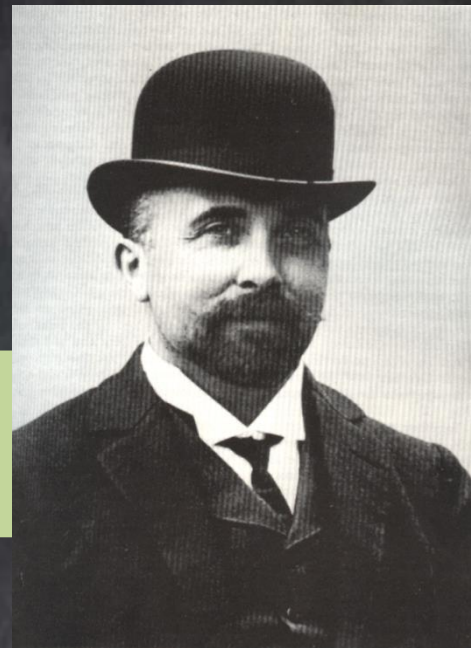
Acetylsalicylsäure.

Kauf man 100,0 Salicylsäure mit 150,0 Siedeanhydrit 3
Stunden unter Rückfluß, so ist die S. quantitativ
entzickelt. Auf demselben ist Essigsäure es ist man es feld
in Wasser, es sei 6,66 gewichtsteile $\frac{1}{136}$ gewichtsteile
(Literaturangabe ist 118) Von ferner ist die Ungefahr
de Lhermiter gibt das reine Acetylprodukt keine ferner
sollt man beim kochen, wobei sie sich leicht in die Schmelz-
sauer zerlegt. Auf die physischen Eigenschaften
wie man ferner ferner ist die Ungefahr, unter ferner
sollt man Acetylsalicylsäure unter ferner ist die Ungefahr
und ferner ist die Ungefahr. G.D.

Elberfeld, den 10. VII. 1897

F Hoffmann

dr Felix Hoffmann

Przepis na produkcję aspiryny
z kwasu salicylowego z 1897r.

Aspiryna – supergwiazda wśród leków...

Trzy kluczowe postacie biorące udział w odkryciu aspiryny

Arthur Eichengrün,
szef działu farmaceutycznego
firmy Bayer, odpowiedzialny
za rozwój nowych leków
inicjuje badania
laboratoryjne

Felix Hoffmann,
chemik pracujący dla
firmy Bayer
otrzymuje czysty kwas
acetylosalicylowy

1897r.

1899r.

Rejestracja Aspiryny
Heinrich Dreser,
odpowiedzialny za badania
kliniczne w firmie Bayer opisuje
właściwości przeciwgorączkowe
i przeciwbólowe

Aspiryna była pierwszym
lekiem testowanym klinicznie
przed wprowadzeniem
do sprzedaży

suchen

Erweiterte Suche

chemie-schule.de

Lehre von den Stoffen ▶

Modelle in der Chemie ▶

Verbrennung - Luft - Sauerstoff ▶

Wasser - Wasserstoff - Redoxvorgang ▶

Atombau und Periodensystem ▶

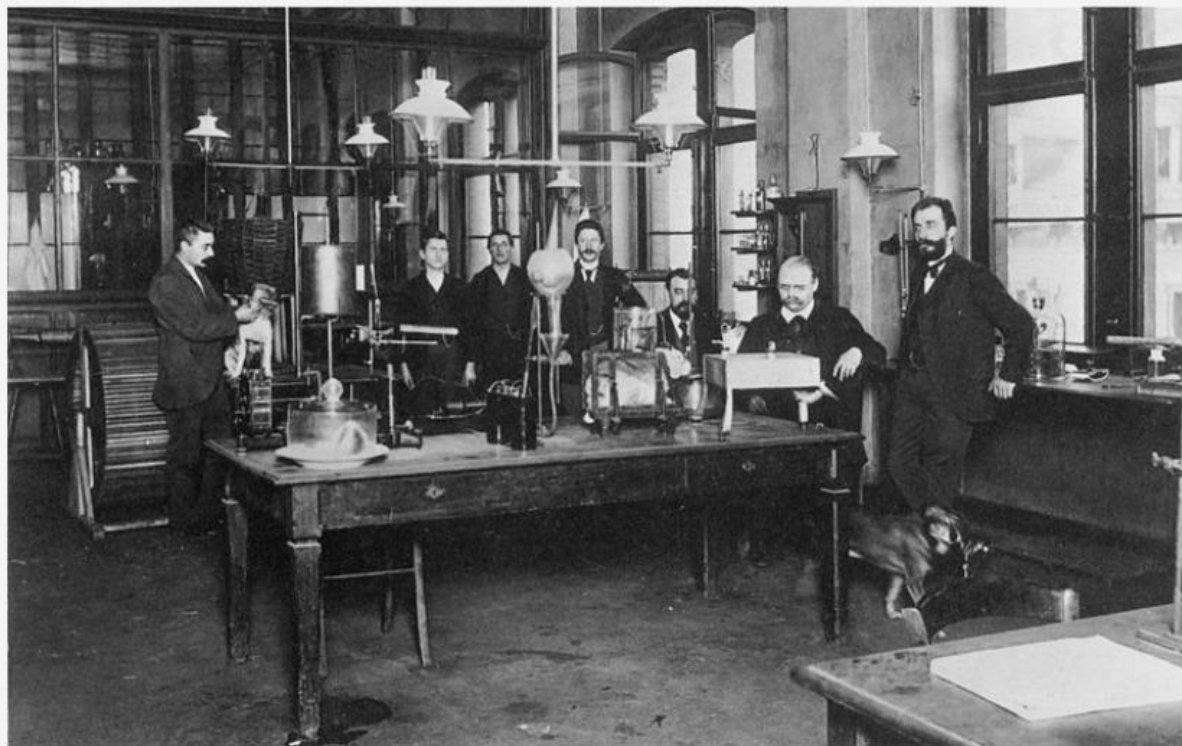
Grundlagen der Bindungslehre ▶

Halogene - Alkalimetalle - Redoxreaktionen ▶

Säure - Base - Reaktionen ▶

Lexikon ▶

Specials ▶

Originaldatei (4.102 × 2.555 Pixel, Dateigröße: 1,59 MB, MIME-Typ: image/jpeg)

Diese Datei stammt aus Wikimedia Commons und kann von anderen Projekten verwendet werden. Die Beschreibung von deren Dateibeschreibungsseite wird unten angezeigt

Aspiryna – supergwiazda wśród leków...

Felix Hoffmann,
chemik pracujący dla
firmy Bayer
otrzymuje czysty kwas
acetylosalicylowy

Aspiryna
w Księdze Rekordów
Guinnessa jako
najlepiej sprzedający
lek przeciwbólowy

Aspiryna
obniża ryzyko
zawału serca
Zapobiega
agregacji płytek
krwi

1897r.

1899r.

1950r.

1969r.

1971r.

1982r.

1990r.

Rejestracja Aspiryny
Heinrich Dreser
opisuje właściwości
przeciwgorączkowe
i przeciwbólowe

Aspiryna
„leci na Księżyc
z Apollo 11”

John Vane
profesor farmakologii z Londynu
wykazał, że Aspiryna ma działanie
przeciw- : *bólowe, gorączkowe*
i *zapalne*, hamując wytwarzanie
prostaglandyn

Nagroda Nobla
dla Johna Vane

Aspiryna – supergwiazda wśród leków

W USA dzienne spożycie Aspiryny wynosi około 35000 kg !!!

Aspiryna traktowana jest jako uniwersalny lek na wszystko...

W latach 90 XXw. Aspiryna biła rekordy sprzedaży
W 1998r. wyprodukowano 50000 ton ASA, co dałoby 100 miliardów tabletek 500mg.

W Anglii dzienne spożycie Aspiryny wynosi 6000 kg !!!

Aspiryna – supergwiazda wśród leków...

Długotrwałe przyjmowanie ASA może prowadzić do uszkodzenia błony śluzowej żołądka i jelita cienkiego. Konsekwencją są krwawienia z przewodu pokarmowego oraz wrzody żołądka

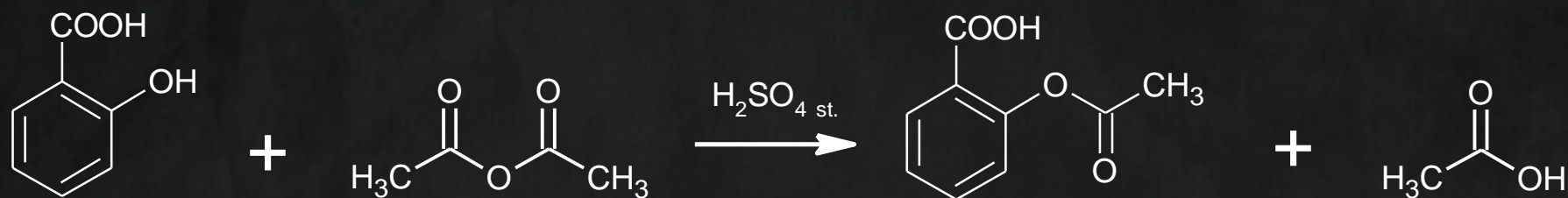
Aspiryny nie mogą przyjmować kobiety w ciąży. Lek ten może być przyczyną rozszczepu podniebienia, wad serca i niskiej masy urodzeniowej dziecka.

Nie należy stosować kwasu acetylosalicylowego u dzieci do 12 lat.

Kwasu acetylosalicylowego nie mogą stosować również osoby uczulone na ten związek, chorujące na astmę oskrzelową, cukrzycę, cierpiące na choroby układu pokarmowego i ze skazami krwotocznymi.

Aspiryna – supergwiazda wśród leków...

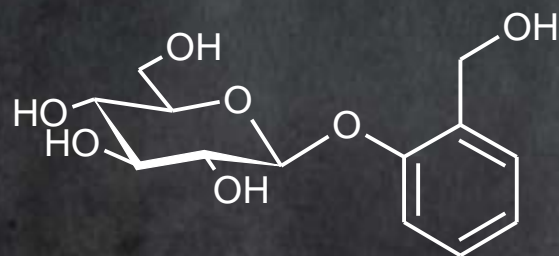
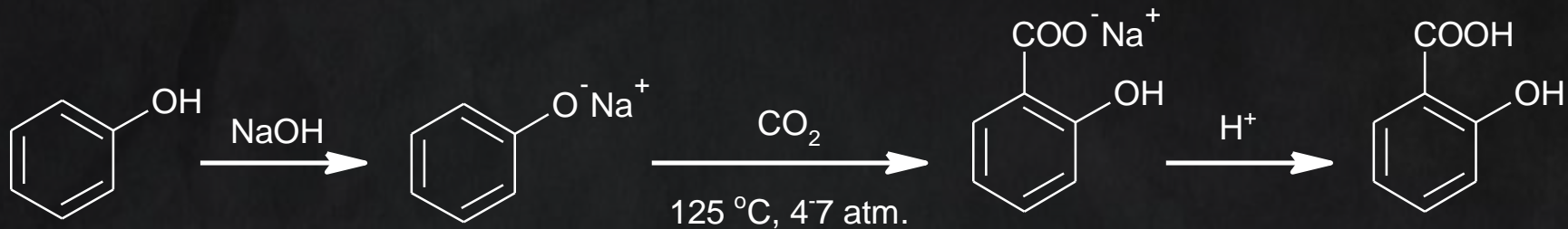

kwasy acetylosalicylowy

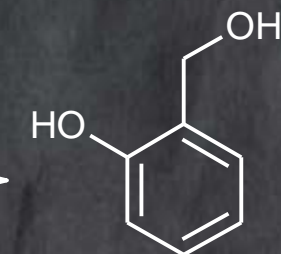
Aspiryna – supergwiazda wśród leków...

Reakcja Kolbego-Schmitta

salicyna
z kory wierzby

hydroliza

alkohol salicylowy
(saligenina)

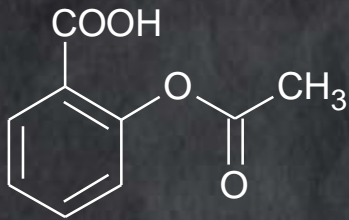
[O]

kwas salicylowy

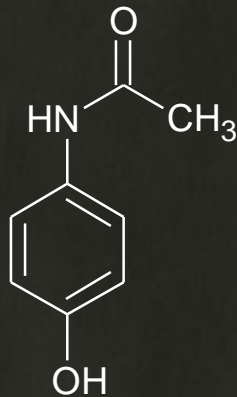

Leczenie bólu dzisiaj...

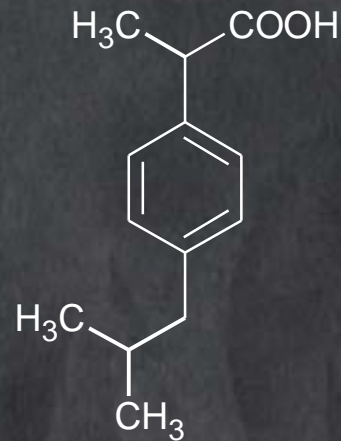
Analgetyki nieopiodowe

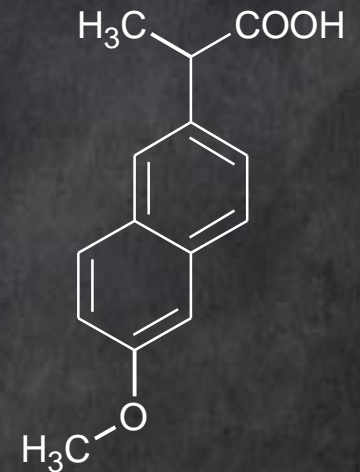
aspiryna

paracetamol

ibuprofen

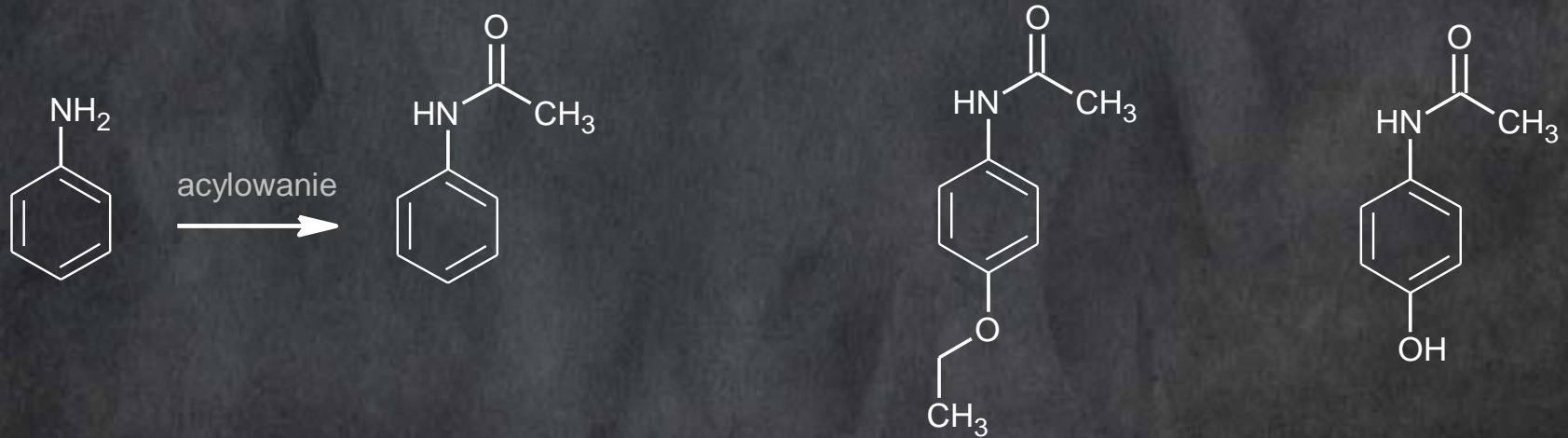
naproksen

Paracetamol – historia leku...

Paracetamol ma działanie przeciwbólowe i przeciwgorączkowe, ale nie wykazuje działania przeciwzapalnego.

Mechanizm działania paracetamolu jest wciąż niejasny, mimo iż od ponad pół wieku jest stosowany w leczeniu.

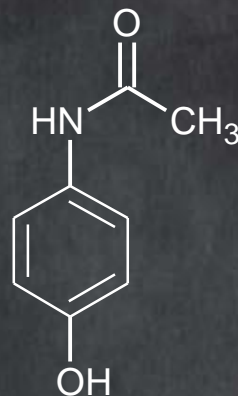
anilina
przeciwbólowe
lata 80-te XIXw.
(toksyczny)

acetanilid
(antyfebryna, 1886r.)
przeciwbólowe
(*ale silnie toksyczny*)

p-etoksyacetanilid
(fenacetyna, 1887r.)
przeciwbólowe
(*uszkadza nerki*
„tabletki z krzyżykiem”)

N-acetylo-p-aminofenol
Paracetamol
1878 Harmon Morse

Paracetamol – historia leku...

Paracetamol znany był od końca XIXw., ale dopiero w 1949r. potwierdzono jego działanie przeciwbólowe!

Na rynek leków trafił po raz pierwszy w latach 50-tych XXw. w USA.
W Polsce paracetamol stał się popularny w latach 90-tych XXw.

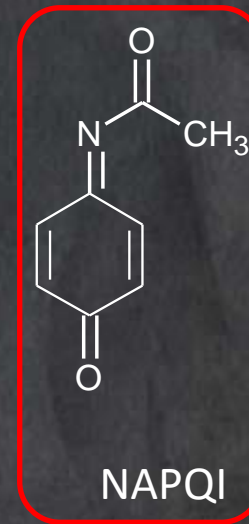
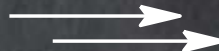
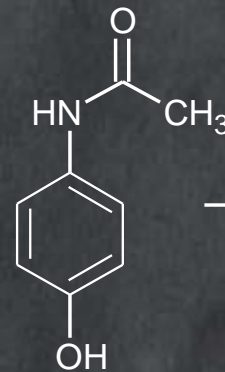
Paracetamol – historia leku...

Maksymalna jednorazowa doustna dawka to ok. 1 g, maksymalna dawka dobowa – 4 g.

W dawkach powyżej 4 g na dobę może powodować uszkodzenie wątroby.

Dla zdrowego człowieka zażycie jednorazowo 10 g, bez zastosowania natychmiastowego leczenia (*N*-acetylocysteina), może doprowadzić do zgonu w przeciągu 48 godzin.

Alkohol nasila działanie toksyczne paracetamolu!

toksyczne działanie na wątrobę

przedawkowanie

bezpieczna dawka

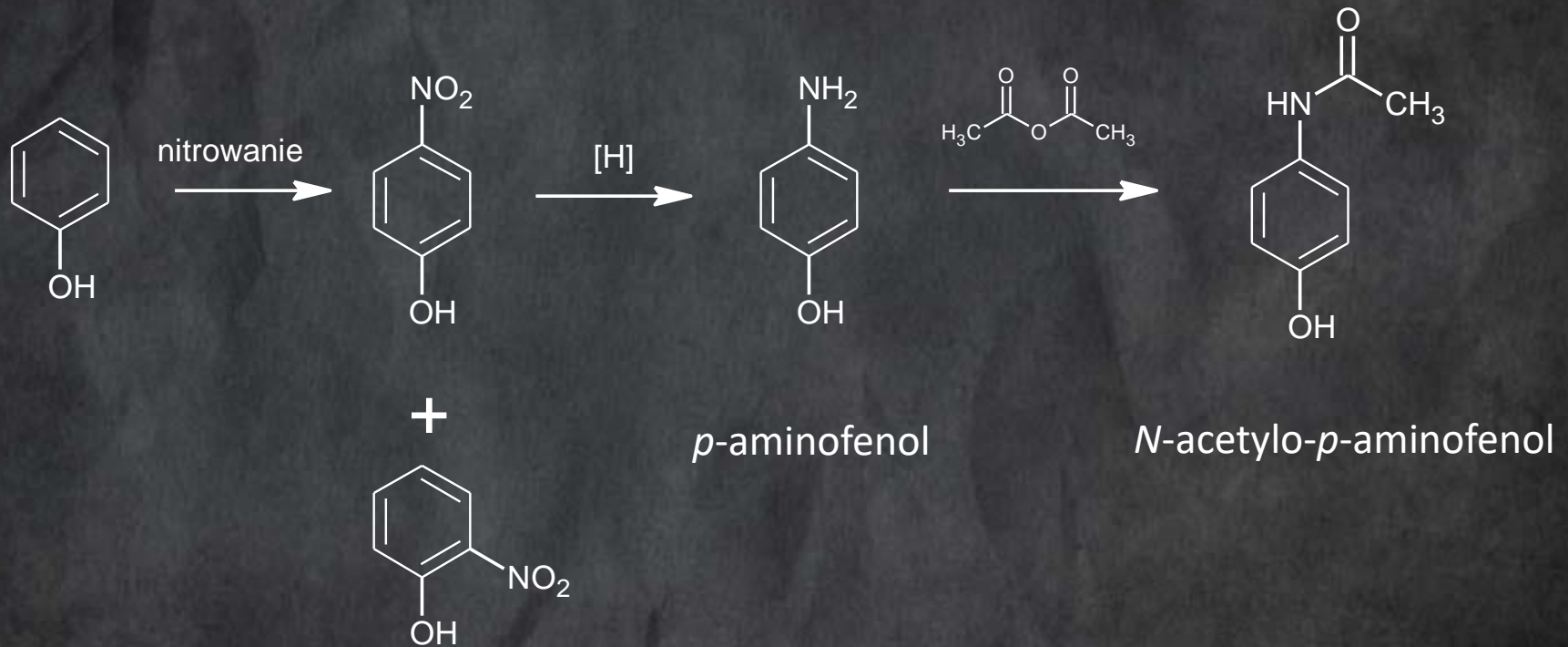
usuwanie z organizmu

Toksyczny metabolit paracetamolu

N-acetylo-*para*-benzochinoimina

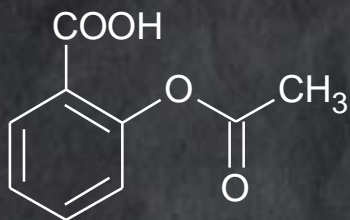
Paracetamol - synteza

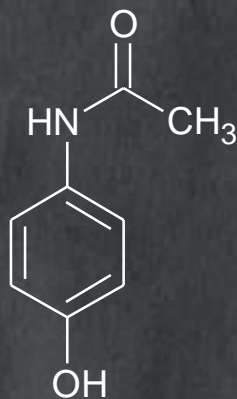

Leczenie bólu dzisiaj...

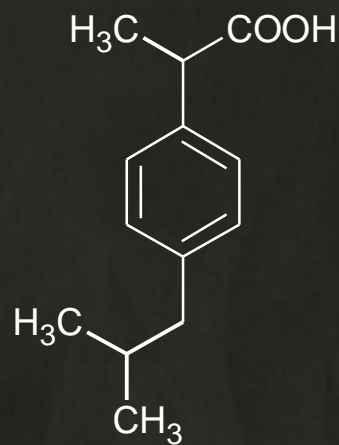
Analgetyki nieopiodowe

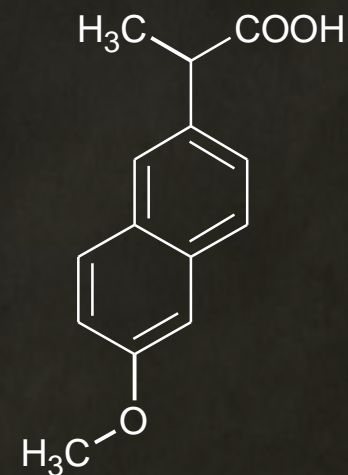
aspiryna

paracetamol

ibuprofen

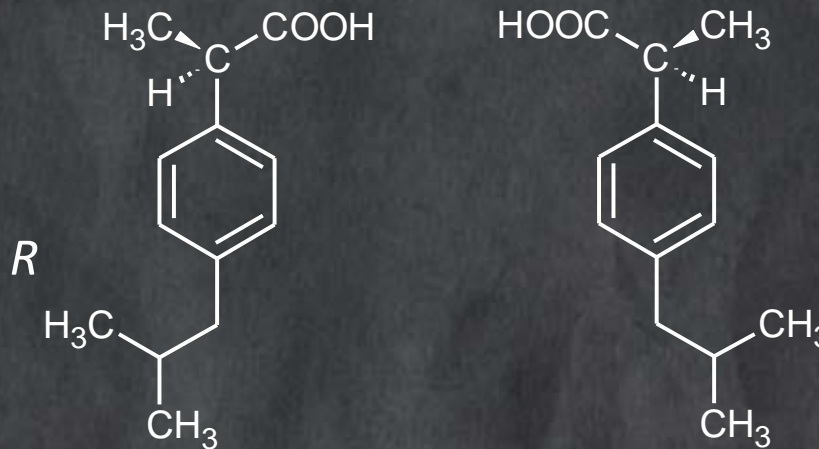

naproksen

Leczenie bólu dzisiaj...

Analgetyki nieopiodowe

Nieaktywny farmakologicznie ok. 60% ulega przemianie do aktywnej formy S

Działanie przeciwzapalne, przeciwbólowe, przeciwgorączkowe

Dwa stereoizomery ibuprofenu.

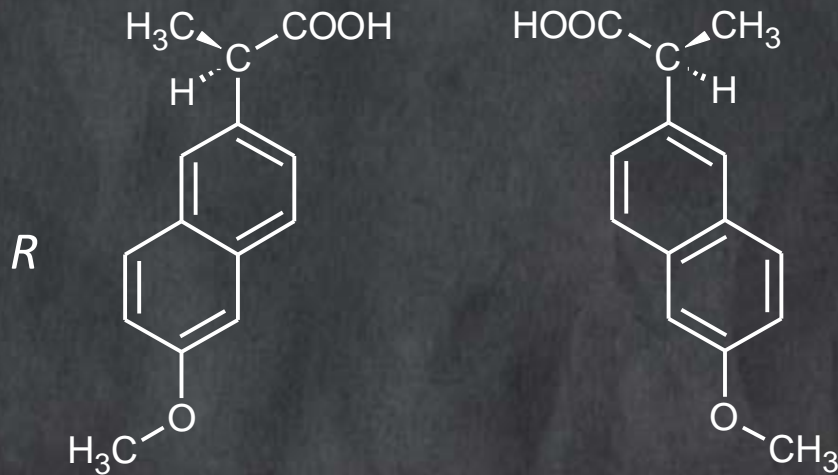
Z powodu obecności w strukturze asymetrycznego atomu węgla, występują one w postaci dwóch optycznie czynnych enancjomerów .

Leczenie bólu dzisiaj...

Analgetyki nieopiodowe

Efekt toksyczny
na wątrobę

Dwa stereoizomery naproksenu.

Działanie
przeciwzapalne

Z powodu obecności w strukturze asymetrycznego atomu węgla, występują one w postaci dwóch optycznie czynnych enancjomerów .

Leczenie bólu dzisiaj...

Leki opioidowe

Leki opioidowe należą do leków stosowanych w bólach ostrych, jak i przewlekłych. Mają innym mechanizm działania niż NLPZ.

Działają na receptory opioidowe typu μ (*mi*), δ (*delta*) oraz κ (*kappa*), odkryte w 1973r.

μ (<i>mi</i>)	analgezia, depresja oddychania, zaburzenia regulacji temperatury, euforia, zubożnienie, uzależnienie, zwężenie źrenic
κ (<i>kappa</i>)	analgezia, uspokojenie, zwężenie źrenic, depresja oddychania, uzależnienie
δ (<i>delta</i>)	analgezia, depresja oddychania

Receptory opioidowe znajdują się w mózgu, rdzeniu kręgowym oraz w tkankach obwodowych. (Z tego względu rozróżnia się mózgowe, rdzeniowe i obwodowe działanie tych leków.)

Leczenie bólu dzisiaj...

Leki opioidowe – efekty działania

poza efektem analgetycznym (przeciwbólowym)

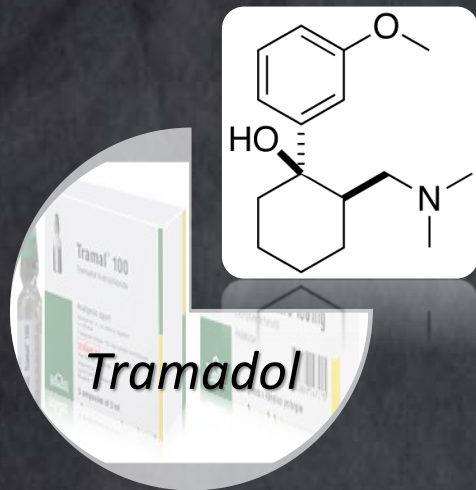
wywołują także działanie niepożądane:

- wywołują senność
- zmiana nastroju
- depresja oddychania
- nudności, wymioty
- ograniczają sprawność psychofizyczną
- osłabienie motoryki przewodu pokarmowego
- uzależnienie

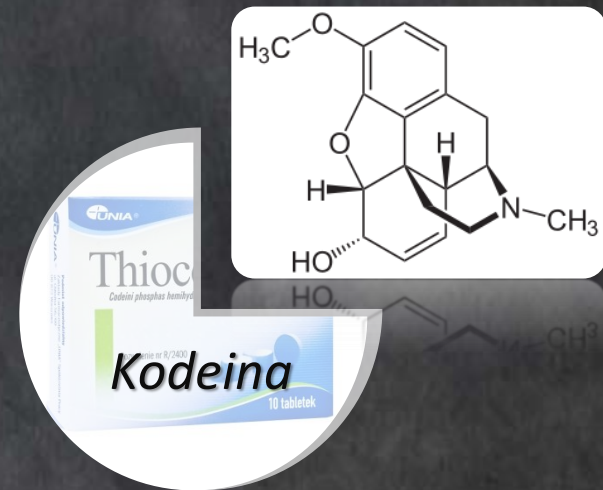

Leczenie bólu dzisiaj...

Słabe leki opioidowe

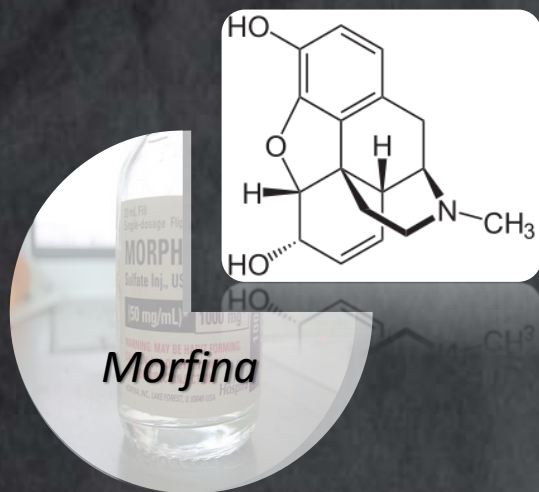
Tramadol sam lub w połączeniu z paracetamolem jest skuteczny w leczeniu bólu o znacznym natężeniu.

Kodeina (metylowa pochodna Morfiny) jest metabolizowana w wątrobie. Około 10% kodeiny ulega przemianie do morfiny. Możliwe że tylko ta część leku odpowiada za działanie analgetyczne.

Leczenie bólu dzisiaj...

Silne leki opioidowe

Morfina

Stosowana w bólu o dużym natężeniu.
Przy podawaniu drogą doustną wchłania się w 30-69%. Zapewnia dobrą kontrolę bólów nowotworowych.
Czas jego działania wynosi 12 godzin.

Fentanyl

Stosowany w bólu o dużym natężeniu.
75-100 razy silniejszy od morfiny.
Może być stosowany przez skórnie w postaci plastrów.

Leczenie bólu dzisiaj...

Enkefaliny

Morfina nie tworzy się w organizmie, ale znosi ból działając na receptory opioidowe. Organizm tworzy swoje własne związki które działają na te receptory!!! , jako naturalne środki przeciwbólowe.

W 1975r. Amerykanie Hughes i Kosterlitz wyizolowali z tkanek układu nerwowego peptydy składające się z 5 aminokwasów. Łączą się one z receptorami opioidowymi , wykazując działanie przeciwbólowe. Nazwano je enkefalinami (greckiego *kephale* – głowa)

*Peptydy opioidowe wykazują własności przeciwbólowe,
ale również mogą wywołać euforię.*

Leczenie bólu dzisiaj...

Enkefaliny

Pierwsze peptydy endogenne to Met-enkefalina i Leu-enkefalina - pentapeptydy o prawie identycznej sekwencji aminokwasowej, różniące się jedynie jedną resztą aminokwasową na C-końcu (metionina – leucyna)

*Tyr-Gly-Gly-Phe-**Met***

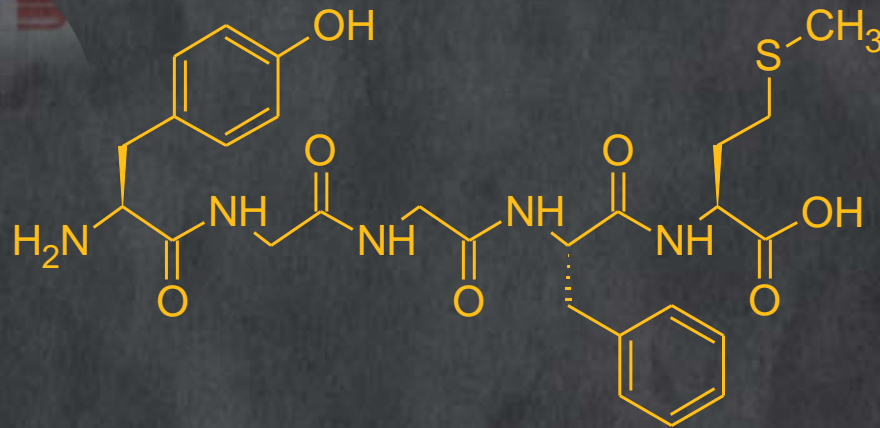
*Tyr-Gly-Gly-Phe-**Leu***

Przypuszcza się, że enkefaliny są odpowiedzialne za analgezję wynikającą z akupunktury

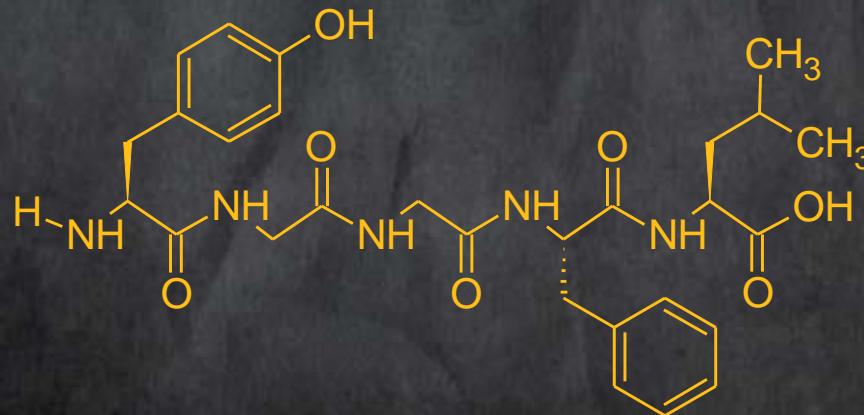

Leczenie bólu dzisiaj...

Enkefaliny

Tyr-Gly-Gly-Phe-Met

Tyr-Gly-Gly-Phe-Leu

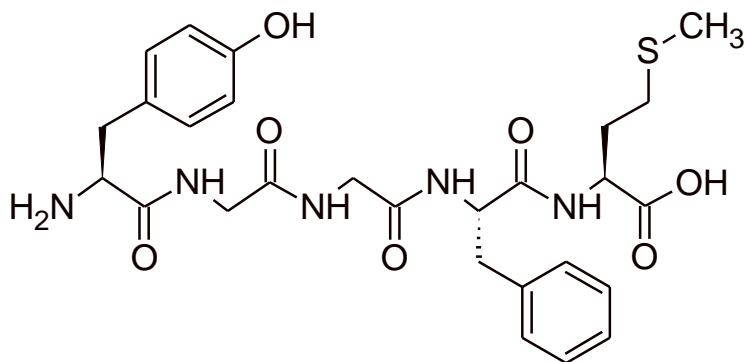
Leczenie bólu dzisiaj...

Enkefaliny

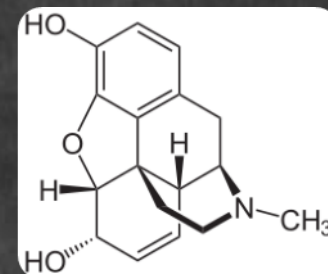
Działanie przeciwbólowe enkefalin jest konsekwencją wiązania się z receptorami δ -opiodowymi w mózgu.

Enkefaliny pod względem chemicznym nie są podobne do morfiny, ale oddziałują na te same receptory.

W strukturze enkefalin i morfiny ugrupowania tyraminowego, które odpowiada za oddziaływanie z receptorem δ -opiodowym.

tyramina

Leczenie bólu dzisiaj...

Enkefaliny

Biorą one udział w zaspakajaniu dobrego samopoczucia.
Peptydy endogenne tworzą się pod wpływem wysiłku fizycznego zakończonego sukcesem, dotyku, przytulenia przez bliską osobę.

Dziękuję za uwagę

Pokazy eksperymentów